

gereformeerd *appèl*

“Appèl om te blijven bidden?”

Op D.V. zaterdag 1 september hopen wij weer velen van u te ontmoeten op de 21ste landelijke gebedssamenkomst van het Gereformeerd Appèl. Drie voorgangers uit de GKv, CGK en NGK waren bereid hun medewerking aan deze samenkomst te verlenen. Maar waarom die bereidheid om dit te doen? Wij vroegen het aan ds. A. de Jager uit Enschede, dr. M.J. Kater uit Sint Jans klooster en ds. G. Nederveen uit Alkmaar. U komt toch ook?!

“*Één,
heilig,
katholiek en
apostolisch*”

“...dat de kerk eerst weer ter harte moet nemen en daarnaar handelen, wat het betekent om één, heilig, katholiek en apostolisch te zijn. Zolang dat niet haar agenda bepaalt, is alles geoorloofd en alles belangrijk – en dus oeverloos gepraat”.

Bovenstaand citaat uit het recente boek ‘Lichaam en Geest van Christus’ van A. van de Beek geeft mijn motivatie aardig weer om een bijdrage te leveren aan een sessie van het Geref. Appèl. De vraag daartoe confronteerde mij weer met de aanhoudende kerkelijke zonde waarin we onze verschillende wegen blijven gaan, geplaveid met ingewikkelde kerkelijke besluiten, veel mooie overdenkingen en vooral goede wil.

Terwijl we het gezamenlijke geloof dapper blijven belijden: *Ik geloof een heilige algemene christelijke kerk.*

A. de Jager, GKv Enschede

“Luisteren naar de Schriften”

De aanleiding om mee te werken aan de gebedssamenkomst van het Gereformeerd Appèl is eenvoudig dat ik daartoe uitgenodigd werd. En dan moet je goede redenen hebben om ‘nee’ te zeggen en die had ik niet. Dat klinkt negatief, maar het brengt me bij de voornaamste reden om ‘ja’ te zeggen: een *gereformeerd* appel tot *eenheid*. Als met het oog daarop geluisterd wordt naar de Schriften en daar samen om gebeden wordt, dan trekt de katholiciteit van de kerk me naar Amersfoort. Vragen die je bezig kunnen houden: waarom gaat het met de “kleine oecumene” zoals het gaat? Welke hindernissen zijn er of worden opgeroepen? Kijken we toch te enghartig, of zijn we te ruimhartig?

Ds. M.J. Kater, CGK Sint Jans klooster

“*Gegeven
eenheid
bewaren*”

Het Gereformeerd Appèl heeft mijn sympathie omdat het invulling geeft aan de heilige opdracht de *gegeven eenheid in Christus te bewaren*. “We hoeven het niet altijd met elkaar eens te zijn om toch één te kunnen zijn”, werd mij pas toevertrouwd. En dat zette mij aan het denken: als we bouwen op hetzelfde fundament, Jezus Christus, dan kan het niet anders of we willen elkaar daarin versterken en bemoedigen. Niet verslappen, maar – door de verootmoediging heen – elkaar aanmoedigen! Liever een gebed zonder einde, dan een einde aan ons gebed: Heer, ontferm U over ons! Wanneer ik daaraan mee mag werken, doe ik dat graag; in geloof, hoop en met liefde.

Ds. G. Nederveen, CGK/NGK Alkmaar

Prof. dr. A. Th. van Deursen† over eenheid

Op 21 november 2011 overleed prof.dr. A. Th. van Deursen, historicus en emeritus hoogleraar van de Vrije Universiteit. Van Deursen was een van de veertig ondertekenaars van de Verklaring'92, het document dat in 1992 het vertrekpunt vormde voor het Gereformeerd Appèl. Bij zijn overlijden is aan het omvangrijke werk en de persoon van Van Deursen uitvoerig aandacht besteed. In bijna alle commentaren werd gewezen op Van Deursen's vermogen om zijn lezers mee te nemen in de leef- en denkwereld van het voorgeslacht. Hij maakte ons tot tijdgenoten van onze voorouders, gaf ons zicht op de omstandigheden waarin mensen toen leefden en probeerde ons zo begrip bij te brengen voor de keuzes die mensen ooit maakten. Hij vond het te gemakkelijk om met de kennis van nu een oordeel te vellen over de handelwijze van mensen in het verleden. Daarmee wilde hij niet alles wat in het verleden is gebeurd goed praten, maar zo probeerde hij wel zijn lezers begrip bij te brengen voor het menselijk handelen in de geschiedenis. Zonder dat begrip wordt ons oordeel over het verleden hard en ongenueanceerd en ontnemen wij ons de kans om van het verleden te leren. Dat geldt op het terrein van de seculiere geschiedenis, maar niet minder voor de geschiedenis van de kerk. "Wie niets weet over het verleden van zijn kerk leeft in vrijwillige armoede", schreef Van Deursen in 2000 in zijn bijdrage aan het boekje "Delen in Eenheid – Omgaan met verschillen in de kerk" (GSEv-reeks nr. 43). Een typische Van Deursen-zin, waarmee hij op een voor hem karakteristieke manier het pleidooi voerde voor zorgvuldigheid bij het vormen van een oordeel over het verscheurde kerkelijke landschap. Zijn bijdrage aan het genoemde boekje gaf hij de titel mee "Scheuring en hereniging in de geschiedenis van de gereformeerde kerken". Het is een van de weinige artikelen over kerkelijke aangelegenheden die Van Deursen ons heeft nagelaten. In deze Doorgeefbrief wil ik graag aandacht vragen voor een aantal passages uit dat artikel. Wie Van Deursen's schrijftalent kent zal zich niet snel wagen aan een poging om hem te overtreffen. Vandaar dat ik Van Deursen ook graag onverkort aan het woord zal laten.

Scheuring en hereniging in de geschiedenis van de gereformeerde kerken (GSEv Reeks 43, 2000)

1. Inleiding

"Tragiek is de botsing van twee nobele beginselen. Als liefde onverenigbaar blijkt met rechtvaardigheid, als vriendschap niet vcrzoend kan worden met plicht, als de ene goede bedoeling met de andere in strijd komt, dan verkeren we in tragische omstandigheden. Daarom is de kerkgeschiedenis vol tragiek. De kerk van Christus stelt ons telkens voor opgaven die we in eigen kracht niet weten te vervullen. Dat geldt voor elk van Gods geboden afzon-

derlijk, en leidt tot menselijk falen. Dat falen wordt tot tragiek, als tussen twee geboden een spanning optreedt die we niet tot een oplossing kunnen brengen. 'Opdat zij allen één zijn gelijk Wij,' zegt Jezus in het evangelie van Johannes. 'Beproeft de geesten of zij uit God zijn,' houdt diezelfde Johannes ons voor in zijn eerste zendbrief. Dat dilemma speelt op haast elke bladzijde van de kerkgeschiedenis. Telkens lijkt het alsof ons een keus wordt opgedrongen, die ons in ernstige verlegenheid brengt. Waarheid of eenheid? Vrijheid of trouw? En wat we ook kiezen, de gevolgen zijn altijd anders dan we hoopten en wensten.

Het is dan ook zelden gelukt, die twee tot een harmonisch geheel samen te smeden. Een besliste keus voor vrijheid ter wille van de eenheid heeft meestal fatale gevolgen. Kerken versmelten dan in vrijzinnigheid. Maar waar alleen aandacht is voor confessionele trouw tot handhaving van de waarheid, verkillen kerken tot controlebureaus van rechtzinnigheid.

Bestaat er een geneesmiddel dat voor beide kwalen helpt? Als de ervaring ons één ding vertelt, is het wel dat de eerste ziekte ongeneeslijk is als ze eenmaal de overhand heeft gekregen. Mij is althans geen voorbeeld bekend van een vrijzinnige kerk die zichzelf hervond en weer plaats gaf aan de trouw. Ze kan dan nog in onderdelen gezond zijn, maar de organisatie als geheel blijft onherstelbaar ziek.

Verstarde kerken hebben betere kansen. De wil tot vrijheid ligt in onze natuur, maar om trouw te blijven moeten we onszelf overwinnen. De orthodoxe patiënt heeft dus betere mogelijkheden gezond te worden dan de vrijzinnige.

21ste Landelijke gebedssamenkomst Gereformeerd Appèl

zaterdag 1 september 2012

"Appèl om te *blijven* bidden?!"

Voorgangers: ds. A. de Jager, dr. M.J. Kater
en ds. G. Nederveen

Programma: 19.30 uur Ontvangst
20.00 uur Gebedssamenkomst

Muzikale leiding: Peter Sneep

Plaats: kerkgebouw "De Lichtkring", Amersfoort, Laan naar Emiclaer 1

Routebeschrijving:

Per auto: vanaf A1 afrit 13, afslag Amersfoort –Noord. Borden Kattenbroek volgen. Vervolgens komt u op de Laan naar Emiclaer, die u geheel uitrijdt. Daar bevindt zich "De Lichtkring". *Per trein:* stap uit op station Amersfoort-Schothorst. Neem daar bus 5.

Info: www.gereformeerdappel.nl of tel. 015 – 25 65 015

Hij heeft al geleerd dat hij de zwakheid van de menselijke natuur de baas moet worden. Maar wil hem dat lukken, dan zal hij goed moeten begrijpen dat hij zelf zijn eigen grootste vijand is. Zijn sterkste verleiding is, dat hij die zondige natuur beter in anderen herkent dan in zichzelf”.

2. De traditie als bron van conflict

(Na bespreking van de geschiedenis van de Afscheiding: kvb):
“Toen bleek dat de Afscheiding niet meer ongedaan gemaakt kon worden, legde de regering zich bij de feiten neer en staakte ze de vervolging. Sindsdien kon men nog wel van mening blijven verschillen in de beoordeling van het verleden, maar praktisch belang had de kwestie niet meer. Het komt er dan alleen nog maar op aan van weerskanten toe te geven dat een oud geschilpunt geen betekenis meer heeft. Die moeilijkheid moeten we niet onderschatten. Kennis van de kerkgeschiedenis kan een belangrijk middel zijn om de gemeenschap met het belijden van de vaders in stand te houden. Wie niets weet over het verleden van zijn kerk leeft in vrijwillige armoede. Geloof vindt steun en bemoediging in de tradities die ons door de vorige generaties zijn overgedragen. Het is goed als we die tradities kennen en als we weten te delen in de blijdschap die ze aan het voorgeslacht hebben geschonken. Maar daaruit volgt niet dat het heil van de kerk ligt in het kopiëren van die traditie. Juist dat is één van de voornaamste zwakheden geweest waar de afgescheidenen aan leden.

Een typisch voorbeeld: de psalmberijming van 1773, die wij tegenwoordig de oude plegen te noemen. Liturgische veranderingen stuiten altijd op kritiek, zeker zulke ingrijpende als de vervanging van een heel psalmboek dat tweehonderd jaar dienst had gedaan. Maar je zou denken dat ruim zestig jaar later die kritiek wel zou zijn geluwd. Slechts een kleine minderheid van de kerkgangers kon in 1834 nog uit de praktijk bekend zijn geweest met de oude berijming van Datheen. En hoeveel van hen zouden de verandering hebben betreurd? Dat is dan één van de verrassingen waar de Afscheiding ons voor stelt. Oude of nieuwe berijming is niet alleen een punt van discussie. De vraag blijkt gewichtig genoeg te zijn om scheuring en scheiding te rechtvaardigen. De Zeeuwse predikant H.J. Budding heeft zich in 1836 bij de afgescheidenen gevoegd, doch hun gezelschap in 1839 alweer verlaten. Het breekpunt was de zogenaamde nieuwe berijming. Die was het eerste teken van verval geweest en daarom zou ze beslist moeten wijken voor de oude Datheen. De berijming van Datheen is trouwens tot op heden niet volledig uit het kerkelijk gebruik verdwenen.

Meer twist en onrust bracht echter nog de kwestie van het zogenaamde ambtsgevaad. We kennen het misschien nog van oude plaatjes van afgescheiden voorgangers, getooid met steek, bef en kuitbroek. De synode van 1840 sprak nagenoeg eenstemmig uit, dat ze geen wetten zou moeten maken over de wijze waarop een predikant gekleed moest zijn. Ze deed wel de aanbeveling, dat de leeraars die kleding dragen, welke door de gewoonte het bepaalde gevaad der leeraars geworden is’. Een vrijblijvend advies dus? Het mocht wat. Friesland toonde zich ernstig geschokt, toen ds. H.A. de Vos bij zijn intrede in Marrum

kleren van eigen keuze droeg, en de zaak kwam nog in datzelfde jaar 1846 op de generale synode. Die gaf de Friezen gelijk. Het dragen van een ambtsgevaad was een maatregel om de rust en de vrede in de gemeente te bewaren. Mocht er dan scheuring ontstaan ‘aan de zijde dergenen die niet gereformeerd willen zijn in de regering der kerk,’ dan moest men dat niet aan de synode verwijten, ‘maar aan hem die deze zachte, liefelijke en welluidende banden en regels verscheurt en van zich werpt’.”

3. Van twist naar eenheid

“Het is de afgescheidenen niet gemakkelijk gevallen. We hebben in ons verhaal tot nu toe vooral gelet op de kleine dingen, zoals ambtsgevaad en psalmberijming. Die tonen ook het duidelijkst hoe sterk deze mannen gehecht waren aan hun eigen mening. Er waren echter ook tegenstellingen in het spel die dieper lagen, en die tot uitdrukking kwamen in prediking en sacramentsbediening. We zullen ons hier niet in de theologische vraagstukken verdiepen, waar destijds in de kerkelijke vergaderingen en persorganen zoveel over gesproken en geschreven is. In ons verband is het genoeg eraan te herinneren, dat uit de Afscheiding verschillende kerken ontsproten zijn. De Gereformeerde Kerken (synodaal en vrijgemaakt) gaan er deels op terug, en ook de Nederlands Gereformeerde Kerk. Deze drie hebben nog een andere wortel in de Doleantie van 1886. Zuiver afgescheiden van afstamming zijn de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en de Oud Gereformeerde Gemeenten. De vrij evangelischen zijn een geval apart, maar ook hun geschiedenis is aan de Afscheiding niet vreemd. Dat alles is ooit door één bedding gevloeid. Het toonde niet dezelfde variatie die we thans in het jaar 2000 kunnen waarnemen, maar er was zeker grote verscheidenheid. ‘De richtingen waren er,’ schrijft Van ’t Spijker, ‘zoals ze er altijd geweest zijn en er ook altijd zullen blijven bestaan overall waar gereformeerden zijn.’ In die eerste jaren verdroegen ze elkaar moeilijk. De één was Gelders, de ander Drents. De één was van Scholte, de ander van De Cock. Een dieptepunt is de synode van 1843 geweest. Alle vaders van de Afscheiding waren daar aanwezig, behalve De Cock, die het jaar daarvoor was overleden. Toen de synode goed en wel geopend was, zat alleen Van Velzen nog aan de tafel. De anderen waren heengegaan, omdat ze het niet eens konden worden over de voorwaarden waarop men zou vergaderen. De achterblijvers gingen door, maar besloten uiteindelijk niets van het besprokene te publiceren. Men zou handelen alsof deze synode er nooit geweest was. ‘Eindelijk knielde heel de vergadering,’ zo besloot H. Bouwman in 1914 zijn weergave van deze gebeurtenissen, ‘in diepe verootmoediging over de breuke der kerk neder, voor Gods troon, den machtigen en trouwen Koning der gemeente de noden van Sion opdragend.

Een verrassend einde? Niet helemaal. Alle gekrakeel en gelijkhebbij ten spijt houden de afgescheidenen zicht op de hoofdzaak. Ze blijven op elkaar betrokken. De synodale acta hebben eigenlijk allemaal dat dubbele aangezicht. Enerzijds stellen de broeders zelfs de kleinste zaken voortdurend op scherp. Anderzijds beseffen ze desondanks altijd dat ze bij elkaar horen. Misschien mogen we

juist die mislukte synode van 1843 het keerpunt noemen. Toen er niemand meer over was om hen tegen te spreken, haalden deze mannen zelf een streep door alles wat ze besloten hadden en knielden ze neer in verootmoediging. We kunnen niet beweren dat van toen af alles anders ging. Maar het was wellicht toch het begin van het einde. De synode van 1854 zou ten slotte de verzoening bezegelen. Ze verliep ondanks veel gepraat heen en weer in de grond van de zaak heel eenvoudig. Haar grondslag was dat allen zich eens verklaarden 'met Gods Woord, de Formulieren van Eenheid en de aangenomen Dordsche Kerkorde van 1619'. En dat was eigenlijk van het begin af aan ook zo geweest. De winst van twintig jaren twist was dat op basis van deze eenheid verschillen konden blijven bestaan."

4. Vrijheid en trouw

"Die ene grondslag is het gemeenschappelijke kenmerk van de drie herenigingen (1854, 1869, 1892, kvb). Zekerheid kunnen we aan historische voorbeelden nooit ontnemen. Wel kunnen we aanvullend nog constateren, dat ook de vereniging van 1907, die de geboorte bracht van de Gereformeerde Gemeenten, op dezelfde voorwaarden werd gesloten. In dat akkoord van 1907 waren bovendien nog enkele bepalingen opgenomen over het gebruik van de psalmberijming: de oude van Datheen, of de nieuwe van 1773. Beide mochten. Uitsluiting van de ene of de andere zou ongetwijfeld de verzoening verhinderd hebben. Als je dan toch samen verder wilt, moet je zo 'n omstreden kwestie open kunnen laten. Zo namen de kerken in 1892 geen beslissing op het netelige punt van de opleiding. Kuyper had zijn Vrije Universiteit, de Christelijke Gereformeerde Kerk haar theologische school in Kampen. Die twee zijn gebleven. Een poging om eenheid van opleiding te forceren, leidde in 1902 op de synode van Arnhem bijna tot een nieuwe breuk. Uiteindelijk besloot de meerderheid zich bij de wens van de minderheid neer te leggen! Een verstandige omgang met verschillen zal van tijd tot tijd dergelijke terughoudendheid vragen. Dat geldt voor de liturgie (als in 1907), de opleiding (als in 1902), en het geldt misschien wel het meest voor theologische vragen. Vanaf 1834 is er in afgescheiden kring gediscussieerd over verbond en doop. Hoe scherp de partijen echter ook tegenover elkaar stonden, noch in 1854 noch in 1869 zijn bij de verzoening uitspraken gedaan ten gunste van het ene of het andere gevoelen. Ook in 1892 liet men deze vragen rusten. Latere pogingen het probleem alsnog met bindende leeruitspraken tot een oplossing te brengen, hebben fatale gevolgen gehad.

Het is goed, verdeeldheid te overwinnen. Maar je moet het wel ergens over eens zijn. Een kerk kan niet enkel op de grondslag van de vrijheid staan. Ze heeft confessionele trouw nodig om haar eenheid te bewaren. Onbegrensde ruimte schept geen eenheid maar chaos. Ook dat is een reëel gevaar, want wie zijn hart aan de eenheid verpand heeft, is dikwijls geneigd het risico van te grote open ruimte licht op te nemen. Vrijheid kan niet zonder trouw. Niettemin is ook het omgekeerde waar. Binnen de grenzen van de trouw is vrijheid niet alleen mogelijk, maar zelfs geboden. Gelukkig die kerken, die in hun belijdenis zo'n vaste grondslag bezitten".

Tot zover Van Deursen over kerkelijke eenheid. Als historicus was Van Deursen geen regisseur, maar registrar van het verleden. Evenmin zou Van Deursen zich ooit hebben willen laten gelden als regisseur van kerkelijke eenheid. Maar in zekere zin was hij het misschien toch wel. Een regisseur vraagt van zijn spelers zich volledig in te leven in de persoon die zij moeten verbeelden. Niet meer jijzelf, maar *de ander* moet tot leven komen. Is dat niet een van de lessen uit Van Deursen's werk: probeer het verleden en de ander te begrijpen. Een houding, waarmee wij in het gesprek met andere kerken onze winst kunnen doen.

K. van Breugel

Van de werkgroep

Wilt u de Doorgeefbrief digitaal ontvangen?

Als u de Doorgeefbrief digitaal wilt ontvangen laat het ons dan weten. Zo kunnen wij besparen op verzendkosten.

Wilt u ons steunen?

Voor een gift kunt u gebruik maken van bijgevoegde acceptgirokaart. Abonnees die de Doorgeefbrief digitaal ontvangen kunnen een gift storten op het in de colofon aangegeven gironummer. Bij voorbaat onze hartelijke dank!

Bent u, of ben jij, geïnteresseerd in het werk van het Gereformeerd Appèl en zou u/jij een bijdrage willen leveren aan de landelijke werkgroep? Wij zouden dat zeer op prijs stellen. Van harte welkom!

Colofon

Het Gereformeerd Appèl is een in 1992 opgerichte gebedsbeweging van leden van de Vrijgemaakt Gereformeerde, Nederlands Gereformeerde en de Christelijk Gereformeerde Kerken. Het Gereformeerd Appèl wil het gebed voor kerkelijke toenadering stimuleren en de onderlinge ontmoeting en geloofsherkenning van gereformeerden bevorderen. De activiteiten worden gecoördineerd door een comité waarin leden van bovengenoemde kerkgenootschappen zitting hebben. Zo mogelijk wordt driemaal per jaar (in voorjaar, zomer en najaar) een Doorgeefbrief uitgegeven.

Gereformeerd Appèl
Giro 608922
t.a.v. Gereformeerd Appèl
te Wormer
Internetadres:
<http://www.gereformeerdappel.nl>
e-mail: info@gereformeerdappel.nl

Internet
Website:
<http://www.gereformeerdappel.nl>
E-mail:
info@gereformeerdappel.nl of stuur
een mail via een
invulformulier

Contactadres en
adressenadministratie
Elsje Kadijk-van Deursen
Amazoneweg 90, 2622 DT Delft
tel. 015-2565015

Redactie website en
Doorgeefbrief
Vacature
info@gereformeerdappel.nl